

Beheer van de rijkscollectie door ministeries en colleges van Staat

... en de andere collecties in hun bezit?

*Gewijzigde organisatie
van het beheer*

*Waarderen van collecties
in eigen bezit*

*Operationeel beheer en
behoud*

Over de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

*Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst.
Dat is onze missie.*

*Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed.
Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.*

Inhoud

Samenvatting	5
Inleiding	7
1. De organisatie van het beheer van de rijkscollectie	9
1.1. Inleiding	9
1.2. Centraal beheer van de rijkscollectie door ministeries	9
1.3. Uitzonderingen op het centraal beheer van de rijkscollectie door ministeries	10
1.4. Decentraal beheer door de colleges van Staat	11
1.5. De rijkscollectie gerealiseerd op basis van de Percentageregeling beeldende kunst	12
1.6. Conclusies en aanbevelingen	13
2. Beheer en behoud van de rijkscollectie	15
2.1. Inleiding	15
2.2. Verbeterpunten beheer individuele beheerders	16
2.3. Beheer en behoud	16
2.4. Schades en vermissingen	19
2.5. Conclusies en aanbevelingen	20
3. Het waarden van collecties in eigen bezit	23
3.1. Inleiding	23
3.2. Ministeries en colleges van Staat met een eigen collectie	23
3.3. Waarden en beheer van de eigen collecties	25
3.4. Conclusies en aanbevelingen	27
Bijlage:	
In het onderzoek betrokken beheerders en locaties	29

Afbeelding 1 Schilderij in een van de gebouwen van de Tweede Kamer op het Binnenhof.

Samenvatting

Het Interdepartementaal kunstbeleid leidt er toe dat ook het beheer van de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries¹ is geprofessionaliseerd. Met dit beleid is de kunstvoorziening in de rijkskantoren gecentraliseerd bij het Facilitair Management Haaglanden in samenwerking met drie andere concerndienstverleners. Een deskundig kunstadvies, een centrale registratie van collecties en uniforme procedures dragen in belangrijke mate bij aan een professioneel beheer.

Ook bij de colleges van Staat en bij de ministeries of onderdelen daarvan die niet participeren in de gecentraliseerde kunstvoorziening² zijn geen belangrijke tekortkomingen in het beheer van de rijkscollectie vastgesteld. Uitzondering hierop is het ministerie van Defensie waar het beheer onvoldoende in de organisatie is geborgd. Hierdoor heeft op een aantal defensielocaties geen beheer plaatsgevonden en dit leidt tot risico's voor de rijkscollectie op die locaties. De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed heeft een aantal maatregelen genomen om die risico's weg te nemen.

Verder constateert de Inspectie dat de uitzonderingen op de gecentraliseerde kunstvoorziening meer versnippering van de verantwoordelijkheden voor het beheer van de rijkscollectie met zich meebrengt. In het operationele beheer leidt dit echter niet tot knelpunten.

Ten slotte is vastgesteld dat de minister van OCW geen volledig inzicht heeft in de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries en van colleges van Staat. Bijna alle in dit onderzoek betrokken beheerders hebben naast de rijkscollectie in tijdelijk beheer ook een eigen (kunst)collectie. De omvang ervan verschilt van enkele tot vele duizenden objecten.

De status van deze (kunst)collecties is onduidelijk. De culturele waarde van de objecten bepaalt of deze onder de reikwijdte van de Erfgoedwet vallen of onder de Comptabiliteitswet 2016 en de Regeling materieelbeheer roerende zaken van het rijk³. Het vaststellen van de culturele waarde van de objecten vindt echter niet plaats. Dit kan risico's voor het beheer van deze collecties met zich meebrengen.

De Inspectie bepleit een verduidelijking van verantwoordelijkheden en een vereenvoudiging van de waarderingssystematiek.

¹ De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft de objecten uit de rijkscollectie in tijdelijk beheer gegeven.

² De ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie zijn uitgezonderd en andere onderdelen van de rijksoverheid gehuisvest in rijkskantoren of gebouwen waarvoor de concern dienstverleners geen facilitair dienstverlener zijn.

³ Onder de Erfgoedwet vallen museale cultuurgoederen van de Staat. Dit zijn cultuurgoederen van een bijzonder belang omdat deze cultuurgoederen van een bijzondere artistieke, culturele of wetenschappelijke waarde zijn.

Afbeelding 2 Verrijdbare panelen naast schilderijen in een bedrijfsrestaurant van een ministerie.

Inleiding

Dit onderzoek vloeit voort uit het werkprogramma 2020-2021 van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed en is uitgevoerd in de periode april 2022 tot en met januari 2023. In 2011-2012 is voor het laatst onderzoek gedaan naar het beheer van de rijkscollectie door ministeries en colleges van Staat.

Kader en aanpak

De normen voor het beheer van de rijkscollectie in de Erfgoedwet en in de Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring instellingen vormen het kader voor het onderzoek. Deze normen heeft de Inspectie uitgewerkt in een toetsingskader met criteria en indicatoren specifiek voor het niet-museaal beheer van de rijkscollectie. Na evaluatie van het bij dit onderzoek gebruikte toetsingskader volgt de publicatie ervan.

Centraal in het onderzoek staan de objecten uit de rijkscollectie die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in tijdelijk beheer heeft gegeven voor de inrichting van de rijkskantoren. De RCE heeft de overeenkomsten voor het tijdelijk beheer met het Facilitair Management Haaglanden, de ministeries en de colleges van Staat aangeleverd. Uit efficiencyoverwegingen is een ondergrens aangehouden van overeenkomsten voor minimaal 20 objecten.

Met de RCE en met 12 beheerders van de rijkscollectie zijn gesprekken gevoerd. De gespreksverslagen zijn geverifieerd bij de beheerders. Er is ook een visuele inspectie op locatie uitgevoerd. Voor het Kabinet van de Gouverneur van Curaçao en voor een selectie van 10 buitenlandse posten van het ministerie van Buitenlandse Zaken is een verificatie door respectievelijk een videoverbinding en actuele afbeeldingen toegepast.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 van dit rapport gaat de Inspectie in op de organisatie van het beheer. Hoofdstuk 2 is gewijd aan het beheer zelf. In hoofdstuk 3 staan de collecties in bezit bij ministeries en de Colleges van Staat centraal.

Afbeelding 3 Een schilderij uit de rijkscollectie in beheer van het ministerie van Algemene Zaken. Afgebeeld is Jacob Cats.

1. De organisatie van het beheer van de rijkscollectie

De kunstvoorziening in de rijkskantoren van ministeries is gecentraliseerd bij vier facilitair concern dienstverleners. Hierdoor is ook de organisatie van het beheer van de rijkscollectie in de rijkskantoren gecentraliseerd. Door de uitzonderingen op de centralisatie van de kunstvoorziening is de verantwoordelijkheid voor het beheer van de rijkscollectie minder eenduidig geworden. Dit leidt niet tot knelpunten. De Inspectie heeft dan ook geen aanleiding aanbevelingen hieromtrent te doen.

1.1. Inleiding

Voor 2015 was de departementsminister verantwoordelijk voor de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in tijdelijk beheer gegeven rijkscollectie. Om de communicatie over het beheer te stroomlijnen, wees de betreffende minister ten minste één kunstcontactpersoon aan voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De RCE had overeenkomsten voor het tijdelijk beheer met het kerndepartement en vaak ook met de buitendiensten van ministeries. Het beheer zelf werd hoofdzakelijk uitgevoerd door facilitaire medewerkers van het betreffende ministerie.

1.2. Centraal beheer van de rijkscollectie door ministeries

Interdepartementaal kunstbeleid

In 2015 is een wijziging doorgevoerd in de organisatie van de kunstvoorziening in rijkskantoren van de ministeries. Het Interdepartementaal kunstbeleid voorziet in een centrale uitvoering van de kunstvoorziening door vier facilitair concern dienstverleners (CDV's)⁴. Het leveren en beheren van kunst zijn onderdelen van de af te nemen facilitaire diensten in de Rijks Producten en Dienstencatalogus. Dit betreft ook de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries. Het doel van het beleid is om de kwaliteit van de kunst in de rijkskantoren te verbeteren en om het beheer te professionaliseren.

Het Programma Rijksbrede Kunstvoorziening⁵ heeft de transitie naar de gecentraliseerde kunstvoorziening voorbereid. In 2018 is dit programma beëindigd.

Verantwoordelijkheden en taken

Het Directoraat-Generaal Organisatie en Bedrijfsvoering van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is beleidsverantwoordelijk voor de gecentraliseerde kunstvoorziening.

⁴ Facilitair Management Haaglanden (FMH), Rijkswaterstaat (RWS), de Dienst Justitiële inrichtingen (DJI) en de Belastingdienst (B/CFD).

⁵ Onder verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW in opdracht van het ministerie van BZK/DG Organisatie en Bedrijfsvoering Rijk.

Het Facilitair Management Haaglanden (FMH) van het ministerie is verantwoordelijk voor het operationaliseren van de kunstvoorziening in samenwerking met de andere drie CDV's.

Het Team Kunst van het FMH draagt landelijk zorg voor de kunstinrichting en voor het uniforme beheer van de kunst, inclusief de objecten uit de rijkscollectie. Het team bestaat onder andere uit kunstadviseurs en collectiebeheerders die ieder gekoppeld zijn aan een CDV. Alleen de belastingdienst heeft een eigen collectiebeheerder waarmee het FMH samenwerkt.

Het dagelijks beheer van de kunst is in handen van de CDV die dienstverlener is voor het betreffende rijkskantoor. Het locatieteam dat verantwoordelijk is voor de dienstverlening in het rijkskantoor voert het dagelijks beheer uit.

Overname overeenkomsten tijdelijk beheer rijkscollectie

Alle overeenkomsten van de RCE met ministeries en buitendiensten waarvan de kunstvoorziening is gecentraliseerd worden vervangen door overeenkomsten met het FMH. De overeenkomsten worden afgesloten per rijkskantoor en kan meerdere gebruikers betreffen. Dit gebeurt nadat alle (andere) kunst in een rijkskantoor is geïnventariseerd, de niet passende kunst is afgestoten en de te behouden kunst in eigendom is overgedragen aan het FMH.

1.3. Uitzonderingen op het centraal beheer van de rijkscollectie door ministeries

De ministeries van Algemene Zaken, Defensie en Buitenlandse Zaken

Drie ministeries zijn uitgezonderd van het interdepartementaal kunstbeleid:

- Het ministerie van Algemene Zaken
- Het ministerie van Defensie
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken

Het ministerie van Algemene Zaken voorziet zelf in de facilitaire taken en neemt geen facilitaire diensten af van één van de CDV's. Een facilitair medewerker is verantwoordelijk voor het beheer van de rijkscollectie. Ook voor het ministerie van Defensie geldt dat dit ministerie geen facilitaire diensten afneemt van een CDV maar daarin zelf voorziet via het Facilitair Bedrijf Defensie (FBD). Het FBD is verantwoordelijk voor het beheer van de rijkscollectie waarbij taken centraal en decentraal op defensielocaties zijn belegd.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken neemt wel facilitaire diensten af van het FMH. Bij de inrichting in 2017 van de tijdelijke huisvesting van het ministerie in het rijkskantoor Rijnstraat 8 in Den Haag is echter verzocht om in de kunstinrichting van het gebouw te voorzien, uitgezonderd de bestuursvleugel. Dit is gedaan omdat in die periode de transitie van het interdepartementaal kunstbeleid nog niet was afgerond en het ministerie

van Buitenlandse Zaken zelf beschikt over een kunstadviseur en een omvangrijke kunstcollectie.

Het beheer van de objecten uit de rijkscollectie bij de buitenlandse posten van het ministerie was al benoemd als uitzondering in het interdepartementaal kunstbeleid.

Het beheer van de rijkscollectie in het ministeriegebouw en bij de buitenlandse posten is een verantwoordelijkheid van de Afdeling Kunstzaken van het ministerie.

Het voorgaande betekent dat de ministers van deze ministeries beheerder blijven in het kader van de Erfgoedwet. De overeenkomsten met de RCE voor het tijdelijk beheer van de objecten uit de rijkscollectie blijven in stand.

Andere uitzonderingen

Niet alle rijkskantoren worden gefaciliteerd door een CDV. In die gevallen is ook de gecentraliseerde kunstvoorziening niet van toepassing. Dit kan gelden voor de rijksgebouwen die het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) heeft aangemerkt als specialty⁶. Dit betreft bijvoorbeeld het Johan de Witthuis in Den Haag dat in gebruik is door het RVB. In dit gebouw is een substantieel aantal objecten uit de rijkscollectie in beheer (zie bijlage). Ook de Onderwijsraad is gehuisvest in een specialty.

Specialties

Een specialty is een rijksgebouw waarvoor, als gevolg van speciale eisen vanuit het primaire proces van de gebruiker, de hoofdfunctie van het gebouw niet een kantoorfunctie is dan wel een kantoorgebouw met voorzieningen toegespitst op de te huisvesten organisatie. Voorbeelden van specialties zijn gerechtsgebouwen, penitentiaire inrichtingen en laboratoria.

Bron: Rijksvastgoedbedrijf

Ook kan dit gelden voor rijkskantoren waarvoor een zogenoemd DBFMO-contract⁷ is afgesloten met een marktpartij/consortium.

De betreffende ministers blijven in voorkomende gevallen beheerder in het kader van de Erfgoedwet en de overeenkomsten met de RCE blijven in stand.

1.4. Decentraal beheer door de colleges van Staat

Het decentrale beheer van de rijkscollectie door de colleges van Staat is ongewijzigd.

De colleges hebben een overeenkomst voor het tijdelijk beheer met de RCE. Het beheer vindt overwegend plaats door facilitair medewerkers. De Tweede Kamer vormt hierop een

⁶ Volgens het Interdepartementaal Kunstbeleid is het onder bepaalde voorwaarden wel mogelijk dat een CDV de facilitair dienstverlener is.

⁷ Design, build, finance, maintain and operate, een publiek-private samenwerking.

uitzondering. De Eerste Kamer overweegt om aansluiting te zoeken bij het beheer door het FMH.

College van Staat

Het Kabinet van de Koning, de Staten-Generaal, de overige Hoge Colleges van Staat, de Kabinetten van de Gouverneurs of de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Bron: Erfgoedwet art.1.1 (begripsbepalingen)

1.5. De rijkscollectie gerealiseerd op basis van de Percentageregeling beeldende kunst

De roerende kunst gerealiseerd op basis van de Percentageregeling beeldende kunst is ook aangemerkt als rijkscollectie. Tijdens dit onderzoek bleek dat het RVB en de RCE hierover in 2021 een standpunt hebben ingenomen. Volgens het RVB gaat het om ongeveer 3.500 – 4.000 roerende kunstobjecten. Toezicht door de Inspectie op het beheer van deze collectie vindt op een nader te bepalen moment plaats.

Percentageregeling beeldende kunst

Het RVB is de grootste opdrachtgever van beeldende kunst in Nederland. De rijkscollectie Percentagekunst is omvangrijk en bestaat uit foto's, schilderijen, installaties, beelden en andere vormen van kunst. De grootte van de collectie is het directe gevolg van de zogenoemde percentageregeling. Deze regeling verplicht de Rijksoverheid om bij bouw, verbouw of renovatie van vastgoed tussen de 0,5 tot 2% van het totale budget te spenderen aan kunst. De regeling gaat pas gelden wanneer het budget van het project hoger is dan 1 miljoen euro. De percentageregeling stamt uit 1951.

Bron: Rijksvastgoedbedrijf

Op grond van het Besluit Rijksvastgoedbedrijf 2017 is het RVB verantwoordelijk voor het beheer van de beeldende kunst. De periodieke inspecties van de objecten besteedt het RVB uit. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor het beheer van dit deel van de rijkscollectie bij een andere beheerder ligt dan hiervoor genoemd.

Vermindering eenduidigheid beheer rijkscollectie

Ministeries zijn vaak gehuisvest in verschillende rijksgebouwen. Voor het rijkskantoor van het kerndepartement geldt veelal dat het beheer van de rijkscollectie een verantwoordelijkheid is van het FMH. Bij onderdelen van het ministerie die zijn gehuisvest in een rijksgebouw dat als een specialty is aangemerkt of waarvoor een DBFMO-contract is afgesloten, ligt de verantwoordelijkheid voor het beheer bij het ministerie zelf.

Het beheer van de rijkscollectie die in het kerndepartement en in andere rijksgebouwen is gerealiseerd met toepassing van de percentageregeling is een verantwoordelijkheid van het RVB.

De colleges van Staat zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer van de rijkscollectie in de rijkskantoren waarin zij zijn gehuisvest. Uitgezonderd hiervan is de rijkscollectie gerealiseerd op grond van de Percentageregeling in die rijkskantoren. Dit is een verantwoordelijkheid van het RVB.

1.6. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

- Centralisatie van de kunstvoorziening in rijkskantoren van ministeries heeft ook geleid tot een gecentraliseerde organisatie van het beheer van de rijkscollectie. Het aantal beheerders van de rijkscollectie is hierdoor verminderd.
- De uitzonderingen op het gecentraliseerde beheer maken de beheerverantwoordelijkheid van de rijkscollectie minder eenduidig. Het beheer van de rijkscollectie Percentagekunst door het RVB draagt hier ook aan bij.
- De verminderde eenduidigheid van de beheerverantwoordelijkheid leidt niet tot operationele knelpunten in het beheer.

Aanbevelingen

Bovenstaande conclusies geven geen aanleiding om aanbevelingen te doen.

Afbeelding 4 Schilderij op de grond geplaatst in een vergaderruimte van een ministerie.

2. Beheer en behoud van de rijkscollectie

De centralisatie van de kunstvoorziening heeft geleid tot een professioneler beheer van de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries. Dit is een gevolg van het streven naar kwaliteitsverbetering maar is ook een logisch gevolg van schaalvergroting. Het decentrale beheer door enkele ministeries en door de colleges van Staat is vaak minder professioneel, maar volstaat op dat schaalniveau. Wel zijn een ondersteunende rol van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en heldere procedures hier van belang.

Het ministerie van Defensie schiet wel tekort in het beheer van de rijkscollectie. De Inspectie heeft een aantal maatregelen genomen.

2.1. Inleiding

De omvang van de rijkscollectie in tijdelijk beheer

De rijkscollectie bestaat uit meer dan 50 miljoen objecten. De RCE beheert 119.000 objecten uit de rijkscollectie. Hiervan zijn ruim 2.700 objecten in tijdelijk beheer gegeven aan ministeries en aan de colleges van Staat. Bij de buitenlandse posten van het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn 1.226 objecten in tijdelijk beheer.

Beheerder	Objecten rijkscollectie
FMH	190 ⁸
Ministeries van Algemene Zaken/Defensie/Buitenlandse Zaken	1.592
Colleges van Staat	477
Overig	469
Totaal	2.734

Tabel 1 Omvang rijkscollectie per categorie beheerders

Doel en omgevingsfactoren

De normen in de Erfgoedwet zijn weliswaar voor alle beheerders hetzelfde, maar bij het beoordelen of aan de normen is voldaan dient het doel van het tijdelijk beheer, de specifieke omstandigheden en de proportionaliteit te worden meegewogen. Dit komt tot uiting in het bij dit onderzoek gebruikte toetsingskader.

De rijkscollectie in de rijkskantoren heeft een representatieve functie voor het Nederlands cultuurbezit. Voor een belangrijk deel bestaan de in beheer gegeven objecten uit meubiliair voor dagelijks gebruik. Met deze objecten dient zorgvuldig te worden omgegaan, maar gebruik betekent ook dat er in de loop van de tijd gebruikssporen kunnen ontstaan of dat een object onbedoeld beschadigd raakt.

⁸ Dit betreft de overeenkomsten die zijn overgezet naar het FMH of vergaand in voorbereiding zijn.

Een ander deel bestaat uit kunstobjecten, zoals schilderijen en sculpturen, vaak vele jaren geplaatst in ruimten met een ander binnenklimaat dan in een museum. De RCE houdt hier rekening mee bij de selectie van objecten uit de rijkscollectie die in tijdelijk beheer worden gegeven.

2.2. Verbeterpunten beheer individuele beheerders

Vastgestelde verbeterpunten bij individuele beheerders adresseert de Inspectie rechtstreeks aan de betreffende beheerder. Het gaat niet om zwaarwegende tekortkomingen in het beheer. De Inspectie maakt de verbeterpunten kenbaar in de aanbiedingsbrief van dit rapport aan de beheerder.

Bij het ministerie van Defensie is van deze werkwijze afgeweken. Het beheer van de rijkscollectie is onvoldoende in de defensieorganisatie geborgd. Hierdoor zijn risico's ontstaan en zijn objecten vermist geraakt. De Inspectie heeft er bij het ministerie op aangedrongen organisatorische maatregelen te treffen om het beheer te verbeteren. Ook is de RCE gevraagd om op de defensielocaties in Breda en in Den Helder (een deel van) de de objecten in beheer terug te nemen. De directeur van het Facilitair Bedrijf Defensie heeft verbeteringen in het vooruitzicht gesteld.

2.3. Beheer en behoud

Verantwoorde plaatsing en gebruik

De plaatsing van objecten is over het algemeen verantwoord. Bij recente plaatsingen gaat hieraan een kunstadvies van het FMH vooraf of zijn de bruikleenadviseurs van de RCE betrokken. Een kunsttransporteur voert de plaatsingen uit. Dit geldt ook voor verplaatsingen van kunstobjecten.

De objecten zijn overwegend geplaatst in toegankelijke en representatieve ruimten, zoals in verkeersruimten, in vergaderzalen en in de werkkamers van bewindslieden en van hoger management. Plaatsing in werkkamers van medewerkers komt in enkele gevallen ook voor. Soms is dit een bewuste keuze, zoals bij de Onderwijsraad, soms is dit historisch gegroeid. In voorkomende gevallen geeft dit geen risico's en kan plaatsing zo nodig worden heroverwogen op een daarvoor geschikt moment. Bij enkele beheerders is vastgesteld dat objecten gedurende langere tijd in opslag staan. Dit doet zich bijvoorbeeld voor bij de Raad van State. Dit is ongewenst en deze objecten moeten worden teruggestuurd aan de RCE.

Op een incidenteel geval na is geen onverantwoord gebruik van objecten vastgesteld. Gebruikers van een rijkskantoor zijn zich echter niet steeds bewust van de status van de gebruiks- en kunstobjecten. Bij de meeste objecten ontbreekt informatie over het object en over het eigendom. Dergelijke informatie vergroot de toegankelijkheid van de objecten en draagt bij aan een zorgvuldige omgang met de objecten.

Ook is vastgesteld dat de beheerders veelal geen kennis hebben van handreikingen van de RCE voor het hanteren van objecten uit de rijkscollectie. Ook voorziet de RCE niet in instructiebijeenkomsten, waar dit voor het centraliseren van de kunstvoorziening nog wel gebeurde. Een aantal decentrale facilitaire beheerders ervaart hierdoor een tekort aan ondersteuning in het dagelijks beheer van de rijkscollectie.

Uithuizing rijkscollectie renovatie Binnenhof

De Eerste en Tweede Kamer en de Raad van State zijn door de renovatie van het Binnenhof tijdelijk gehuisvest in andere rijkskantoren. Dit bracht met zich mee dat alle objecten uit de rijkscollectie in beheer van de locaties op het Binnenhof moesten worden verplaatst. Een deel is teruggestuurd naar de RCE en een ander deel is geplaatst in de tijdelijke huisvesting van de organisaties.

De betrokken beheerders hebben deze arbeidsintensieve operatie die een gedegen voorbereiding vergde goed opgepakt. De Eerste Kamer heeft de verplaatsing van de objecten uitbesteed aan het FMH. De Tweede Kamer en de Raad van State hebben de verplaatsing uitgevoerd in samenwerking met de bruikleenadviseurs van de RCE.

Proportionele registratie

Alle beheerders registreren de objecten uit de rijkscollectie die in tijdelijk beheer zijn. Wel zijn er grote verschillen in de wijze waarop dit gebeurt. Dit hangt vooral samen met de omvang van het aantal objecten dat in beheer is.

Het FMH registreert de objecten in het Centrale InformatieSysteem (CIS). Dit is een professioneel registratiesysteem. Het FMH registreert in het CIS ook andere kunstobjecten in de rijkskantoren van ministeries. Ook het ministerie van Buitenlandse Zaken registreert de objecten in een professioneel registratiesysteem waarin ook de kunstcollectie in bezit van het ministerie is geregistreerd. Ten slotte gebruikt ook de Tweede Kamer een specifiek registratiesysteem voor de objecten uit de rijkscollectie en voor de eigen collectie.

Andere beheerders registreren de objecten in een Excelbestand of in een Wordbestand, vaak met gebruik van het contractoverzicht van de RCE⁹ met specifieke gegevens over de objecten. Niet van alle objecten zijn afbeeldingen in de registratie opgenomen, hetgeen van belang is voor de identificatie van objecten. Ook de RCE beschikt niet altijd over afbeeldingen van objecten die gedurende zeer lange tijd al in beheer zijn gegeven. De RCE heeft recent het initiatief genomen om dit te verbeteren door afbeeldingen bij de beheerders aan te leveren en om afbeeldingen bij de beheerders op te vragen.

⁹ Het contractoverzicht is een bijlage bij de overeenkomst voor het tijdelijk beheer. Op dit overzicht staan alle objecten in beheer met per object een inventarisnummer, afmetingen en de taxatiewaarde.

De beheerders registreren de actuele standplaats (meestal een specifieke) ruimte, zoals is vastgesteld bij steekproeven op locatie. De standplaatsen die de RCE vermeldt op het contractoverzicht blijken regelmatig niet actueel te zijn.

Toereikende controles

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

De RCE past een aantal administratieve controles toe. Elke vijf jaar verlengt de RCE de overeenkomst met een beheerder voor het tijdelijk beheer van objecten uit de rijkscollectie. Bij het ondertekenen van de nieuwe overeenkomst vraagt de RCE te verklaren dat de objecten in beheer aanwezig en in goede staat zijn. Daarnaast vraagt de RCE jaarlijks om een verificatie aan de beheerder van de aanwezigheid van de objecten op het contractoverzicht, tweejaarlijks aangevuld met een verificatie van de goede staat van objecten. De Inspectie bemerkt wel dat de RCE niet heeft voorzien in een procedure als beheerders in gebreke blijven in een reactie op het verificatieverzoek. Hierdoor zijn de tekortkomingen bij het ministerie van Defensie niet gesignaleerd.

De RCE controleert alleen op locatie bij de beheerder als daartoe een concrete aanleiding is.

De CDV's

Het locatieteam van de CDV die het facilitair beheer voert in een rijkskantoor controleert twee keer per jaar alle kunstobjecten, inclusief de rijkscollectie, op aanwezigheid en eventuele bijzonderheden. Deze werkwijze is afgesproken in het landelijk overleg van de CDV's¹⁰.

Voor een uniforme uitvoering van de controles heeft het Team Kunst procedures opgesteld. Ook verzorgt het team instructiebijeenkomsten voor de medewerkers van de locatieteams. De medewerkers van het locatieteam hebben bij de controle rechtstreeks toegang tot het CIS en leggen per object bevindingen vast. Het Team Kunst van het FMH analyseert de bevindingen en handelt meldingen van bijvoorbeeld schades af, zo nodig in samenspraak met de RCE. Deze vorm van dagelijks beheer door de locatieteams van de CDV's is geïmplementeerd bij het FMH en voor de andere CDV's nog in opbouw. Bij het Team Kunst is hiervoor een landelijk projectleider aangesteld die over de verdere implementatie eind 2023 aanbevelingen doet.

Verder maken de collectiebeheerders van het FMH twee keer per jaar alle kunstobjecten schoon die aanwezig zijn in een rijkskantoor. Daarbij controleren zij ook de objecten uit de rijkscollectie.

¹⁰ Het Landelijk Facilitair Management Overleg onder voorzitterschap van de directeur van het FMH.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken

Bij de buitenlandse posten van het ministerie vindt een controle plaats bij de wisseling van de ambassadeur, gemiddeld eens per 3 à 4 jaar. Als onderdeel van het proces verbaal van overdracht wordt een inventarisatie opgesteld van de aanwezigheid en conditie van alle kunst in de residentie en in de kanselarij.

Daarnaast controleert het hoofd van de Afdeling kunstzaken bij gelegenheid de aanwezige kunst bij buitenlandse posten, bijvoorbeeld bij een herinrichting. Het is geen doel en ook niet praktisch haalbaar om bij alle buitenlandse posten controles op locatie uit te voeren.

Overige beheerders

Bij enkele colleges van Staat vindt een jaarlijkse controle plaats in het kader van de financiële verantwoording. Deze controles richten zich primair op het beheer van de kunst in eigen bezit. Hierbij vindt ook een fysieke controle plaats van de objecten uit de rijkscollectie.

Naast structurele controles vinden ook controles plaats gedurende de reguliere taakuitvoering, waarbij bijzonderheden aan de objecten opvallen. Dit geldt vooral bij kleinere organisaties, zoals bij het Kabinet van de Gouverneur van Curaçao.

2.4. Schades en vermissingen

Melding en afhandeling van schades

Het melden van schades aan objecten door de beheerders aan de RCE en de afhandeling daarvan door de RCE is niet altijd adequaat.

Bij de steekproeven op locatie bij de beheerders heeft de Inspectie enkele keren vastgesteld dat zichtbare schades aan objecten (nog) niet aan de RCE zijn gemeld. Twee factoren kunnen hierop van invloed zijn:

- Schademeldingen vinden na verloop van tijd plaats omdat in de overeenkomst tussen de RCE en de beheerder is bepaald dat op verzoek van de minister informatie dient te worden verstrekt over de toestand van de objecten. De RCE vraagt dit tweejaarlijks.
- Ook kan een rol spelen dat de beheerder verantwoordelijk is voor de kosten van het herstel van de schade aan een object. Bij een beperkt budget voor het beheer kan dit aanleiding zijn om het melden uit te stellen.

Verder is vastgesteld dat schades die aan de RCE zijn gemeld niet altijd leiden tot een tijdige opvolging en maatregelen om de schade te herstellen. Hierdoor blijft schade langdurig zichtbaar of worden objecten die door schade niet meer bruikbaar zijn langdurig door de beheerder opgeslagen. Een aantal beheerders heeft hierover klachten geuit aan de Inspectie.

Melding en afhandeling van vermissingen

Het aantal vermissingen van objecten uit de rijkscollectie is beperkt. Dit volgt uit het aantal gemelde vermissingen aan de RCE en uit steekproeven op locatie tijdens dit onderzoek. Maatregelen om hierin verbetering te bewerkstelligen, zoals de periodieke administratieve verificatie van de aanwezigheid van objecten door de RCE, hebben effect gehad.

Volgens opgave van de RCE zijn in de afgelopen 10 jaar (vanaf 2013) 18 vermissingen gemeld en afgehandeld door de RCE. Van dit aantal hebben 12 vermissingen betrekking op de Raad van State. Het gaat om oudere vermissingen die in 2017 zijn afgehandeld. De overige vermissingen hebben betrekking op enkele buitenlandse posten van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ook het melden van vermissingen en de afhandeling daarvan is nog voor verbetering vatbaar. Gedurende het onderzoek zijn enkele vermissingen naar voren gekomen die nog niet in de opgave van de RCE zijn verwerkt. Dit betreft drie vermissingen bij de Tweede Kamer en twee vermissingen bij een buitenlandse post van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ook hier hebben twee factoren mogelijk een vertragende invloed op het melden van vermissingen:

- De bepaling in de overeenkomst met de RCE om dit op verzoek te doen. De RCE bevaart de beheerders jaarlijks voor een opgave van eventuele vermissingen.
- Verder kan meespelen dat de beheerder een termijn in acht neemt om het vermiste object te traceren voordat de vermissing wordt gemeld. Wat een redelijke termijn is is niet vastgelegd in procedures of afspraken. Deze termijn bepaalt vervolgens wanneer zo nodig de financiële afrekening plaatsvindt tussen de RCE en de beheerder.

Ten slotte is niet vastgelegd of en in welke gevallen aangifte wordt gedaan bij de politie en het vermiste object wordt aangemeld voor plaatsing op de database van Interpol.

2.5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

- Het beheer van de rijkscollectie voldoet aan de beheernormen in de Erfgoedwet. Dit betreft het gecentraliseerde beheer door het FMH en het decentrale beheer door het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van Algemene Zaken, organisaties gevestigd in een specialty, en de colleges van Staat. Enkele verbeterpunten adresseert de Inspectie aan deze beheerders.
- Het beheer van de rijkscollectie door het ministerie van Defensie voldoet niet. De Inspectie heeft maatregelen genomen om risico's voor de rijkscollectie op twee locaties weg te nemen.

- Een aantal decentrale beheerders ervaart onvoldoende ondersteuning door de RCE bij het uitvoeren van de beheertaak.
- De procedures voor de periodieke administratieve controle van objecten en voor het melden en afhandelen van schade aan en vermissingen van objecten behoeven op onderdelen verbetering.

Aanbevelingen aan de RCE

- Scherp de ondersteunende rol aan voor beheerders:
 - Verbeter de kenbaarheid van de objecten uit de rijkscollectie in rijkskantoren. Dit vergroot de toegankelijkheid van de rijkscollectie en draagt bij aan een zorgvuldige omgang met de objecten.
 - Bevorder de kennis bij de decentrale beheerders door het beschikbaar stellen van handreikingen en het aanbieden van trainingen voor het beheer.
 - Treed in overleg met beheerders over de wijze waarop een standplaatsaanduiding op het contractoverzicht ondersteunend is.
- Scherp enkele procedures aan:
 - Draag zorg voor een effectieve opvolging als een beheerder het verzoek negeert om een administratieve verificatie van het contractoverzicht. Dit voorkomt het onopgemerkt blijven van tekortkomingen in het beheer.
 - Overweeg om in de overeenkomst een bepaling op te nemen om schades en vermissingen direct te laten melden door beheerders. Scherp de procedure aan voor de afhandeling van gemelde schades en vermissingen en leg deze vast.

Afbeelding 5 Een kroonluchter uit de rijkscollectie in beheer van de Tweede Kamer.

3. Het waarderen van collecties in eigen bezit

De minister van OCW heeft geen volledig inzicht in de rijkscollectie aanwezig in de rijkskantoren. Onduidelijk is of (delen van) collecties in eigen bezit van ministeries en colleges van Staat tot de rijkscollectie behoren. De waardering die nodig is om dit vast te stellen vindt niet plaats. Dit kan gevolgen hebben voor het beheer van de betreffende collecties. De Inspectie adviseert om de waarderingssystematiek te vereenvoudigen waarbij de collecties in beginsel tot de rijkscollectie worden gerekend.

3.1. Inleiding

De meeste ministeries en colleges van Staat hebben naast het tijdelijk beheer van objecten uit de rijkscollectie ook collecties in eigen bezit. In een aantal gevallen is er een actief verzamel- en aankoopbeleid. Vastgesteld moet worden of die collecties of delen daarvan voldoen aan het begrip *museaal cultuuro goed van de Staat* (rijkscollectie) volgens de Erfgoedwet. Wordt niet voldaan aan dit begrip dan is de Comptabiliteitswet 2016 en de Regeling materieelbeheer roerende zaken van het Rijk van toepassing. De beheernormen van de Erfgoedwet bieden een hoger beschermingsregime, bijvoorbeeld de norm die verplicht om museale cultuuro goederen te registreren.

3.2. Ministeries en colleges van Staat met een eigen collectie

Omvang

Met uitzondering van Het Kabinet van de Koning hebben alle in dit onderzoek betrokken ministeries en colleges van Staat een eigen (kunst)collectie.

Collecties in eigen bezit

De omvang van de (kunst)collecties in eigen bezit blijkt sterk verschillend, van zeer beperkt tot zeer omvangrijk.¹¹

Dit betreft onder andere de volgende (kunst)collecties:

- Kabinet van de Gouverneur van Curaçao: 15 objecten
- Algemene Rekenkamer: 29 objecten
- Ministerie van Algemene Zaken: 123 objecten
- Raad van State: 1.000 objecten
- Tweede Kamer: 1.400 objecten (en een historische bibliotheek)
- Ministerie van Buitenlandse Zaken: 11.000 objecten
- Ministerie van Defensie: omvangrijk maar onbekend (mogelijk ook traditiekamers van de krijgsmachtonderdelen)

¹¹ Het overzicht is niet limitatief en de aantallen betreffen in een aantal gevallen schattingen.

Relevant wettelijk kader

Erfgoedwet

art.1.1 (begripsbepalingen) museaal cultuurogoed van de Staat: cultuurogoed van bijzonder belang dat eigendom is van de Staat of waarvan de zorg aan de Staat is toevertrouwd;

Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring instellingen

Artikel 2.4, lid 1. De Minister van OCW; waardering en advies

De minister stelt desgevraagd of uit eigen beweging vast of een roerende zaak waarvan de Staat eigenaar is of waarvan het beheer door een derde aan de Staat is toevertrouwd een museaal cultuurogoed van de Staat is.

Memorie van toelichting Erfgoedwet

Bij museale cultuurogoederen van de Staat gaat het om een verscheidenheid aan zaken van bijzonder belang. In de praktijk is doorgaans duidelijk of cultuurogoederen hieronder vallen. Indien bij een Minister, college van staat of instelling onzekerheid bestaat of sprake is van een museaal cultuurogoed dan kan deze zich tot de Minister van OCW richten die hierover een oordeel kan geven.

Toelichting regeling

Ministeries, colleges van Staat en instellingen bezitten en verwerven op allerlei verschillende manieren zaken voor de Staat die mogelijk van bijzondere artistieke, culturele of wetenschappelijke waarde zijn. Om te voorkomen dat deze cultuurogoederen onvoldoende als zodanig worden erkend en diensgevolge worden behandeld als kantoorinventaris in plaats van als een museaal cultuurogoed, kan de minister, in de praktijk namens hem de RCE, de artistieke, culturele of wetenschappelijke waarde van de daarvoor in aanmerking komende zaken vaststellen. Dat kan gevraagd, maar ook ongevraagd.

Bij twijfel of een cultuurogoed als museaal cultuurogoed moet worden aangemerkt, kan deze vraag worden voorgelegd aan de RCE.

In hoeverre dit ook geldt voor de ministeries waarvan de kunstvoorziening is gecentraliseerd is nog niet goed inzichtelijk. De inventarisatie en registratie van de in de rijkskantoren van ministeries aanwezige kunst is nog niet afgerond en kan mogelijk nog meerdere jaren in beslag nemen. Verder vindt geen inventarisatie plaats bij de rijkskantoren en -gebouwen waar geen van de CDV's facilitaire diensten verleent.

Samenstelling

De Inspectie heeft geen onderzoek gedaan naar de samenstelling van de collecties in bezit van de beheerders. Van een aantal beheerders, zoals de Tweede Kamer, is bekend dat het verzamelbeleid zich vooral richt op hedendaagse kunst. Dit geldt ook overwegend

voor de collectie van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Uit waarneming tijdens inspecties en uit van de beheerders verkregen informatie blijkt dat de eigen collecties onder andere bestaan uit schilderijen, tekeningen, sculpturen en fotografische kunst. Ook zijn boekencollecties en archiefcollecties, onderscheidingstekens en memorabilia aangetroffen.

Een sprekend voorbeeld is het grote schilderij van Koning Willem II in bezit van de Eerste Kamer dat recent tijdelijk uit het gebouw van de Eerste Kamer op het Binnenhof is verwijderd. Echter, ook reproducties, in serie vervaardigde wanddecoraties en kunstwerken uit de voormalige BKR-regeling maken deel uit van collecties in eigen bezit.

3.3. Waarderen en beheer van de eigen collecties

Waarderen

Verantwoordelijkheid onduidelijk

De regeling (zie relevant wettelijk kader) geeft de minister van OCW -en voor deze de RCE- een verantwoordelijkheid in het waarderen van roerende zaken in eigendom van de Staat. De minister kan hiertoe gevraagd of ongevraagd overgaan. Dit geeft ruimte voor een nadere invulling. De RCE heeft geen inzicht in de omvang en samenstelling van collecties in bezit van ministeries en colleges van Staat. Het is voor de RCE ook niet haalbaar dit in alle rijkskantoren te inventariseren en daarvan een actueel overzicht te houden. Uit de Memorie van toelichting van de Erfgoedwet volgt dat de beheerders de collecties in bezit dienen te waarderen. Hiertoe is echter geen bepaling in de wet of in de regeling zelf opgenomen. Hierdoor zijn de verantwoordelijkheden diffuus en onderneemt geen van de partijen actie. Bij eerder onderzoek van de Inspectie in 2012 is al vastgesteld dat het waarderen van collecties in eigen bezit niet plaatsvindt.

Ingewikkelde waarderingscriteria, vaak onvoldoende kennis

Het begrip *museaal cultuurogoed van de Staat* in de Erfgoedwet leidt tot een driedeling van roerende zaken. Museale cultuurogoederen zijn cultuurogoederen van een bijzonder belang. Dit veronderstelt een onderscheid tussen enerzijds cultuurogoederen van een bijzonder belang en anderzijds andere cultuurogoederen en roerende zaken (materiële zaken en kantoorinventaris).

Alhoewel de materiële kenmerken van een object bepalend zijn en niet of het object als museaal cultuurogoed is geregistreerd, is een waardering vereist om hierin duidelijkheid te verschaffen. Meerdere beheerders geven te kennen dat objecten uit de rijkscollectie zich vaak niet duidelijk onderscheiden van de objecten uit de eigen collectie. De RCE heeft in 2015 de handreiking *Op de museale weegschaal, collectiewaardering in 6 stappen* gepubliceerd. De doelgroep van deze handreiking zijn de museale beheerders en de handreiking is dan ook niet bekend bij de (meeste) beheerders bij ministeries en colleges van Staat. Daarnaast is de te volgen waarderingsystematiek relatief complex en arbeidsintensief voor de beheerders met een overwegend facilitaire functie.

De kunstadviseurs van het FMH beschikken wel over de benodigde kennis en ervaring. Zij waarden de geïnventariseerde en geregistreerde kunst die aanwezig is in de rijkskantoren van ministeries waar een CDV facilitaire diensten verleent. Het waarden richt zich op het selecteren van te behouden of af te stoten kunstobjecten. Bij af te stoten kunst worden de bepalingen hieromtrent in de Erfgoedwet toegepast. Daarbij beoordeelt de RCE of objecten als museale cultuurgoederen zijn aan te merken. In dat geval neemt de RCE de objecten op in de rijkscollectie in beheer van de RCE.

Het eigendom van de te behouden dragen de ministeries over aan het FMH. De in eigendom overgedragen kunstobjecten vormen de Collectie Rijkskantoren¹². Er vindt geen waardering plaats of objecten zijn aan te merken als museale cultuurgoederen. Volgens het FMH is dit onderscheid voor het beheer door het FMH verder niet van belang (zie hierna) en ook is naar het oordeel van de kunstadviseurs het onderscheid tussen museale en andere cultuurgoederen niet altijd eenvoudig te maken. Gelet op het grote aantal rijkskantoren en de beschikbare capaciteit bij het Team Kunst kan het inventariseren, waarden en registreren van de kunst in rijkskantoren nog meerdere jaren in beslag nemen. Het FMH gaat maatregelen nemen om dit proces te versnellen.

Beheer

De onduidelijke status van de eigen collecties betekent overigens niet dat beheerders die collecties zondermeer anders beheren dan de museale cultuurgoederen uit de rijkscollectie. Bij vooral de grotere kunstcollecties in eigen bezit is er geen verschil hoe het beheer wordt uitgevoerd. Zo registreert en controleert het FMH de Collectie Rijkskantoren op dezelfde wijze als de rijkscollectie. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de kunstcollectie van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De verantwoordelijkheid voor het beheer van de eigen collectie en van de rijkscollectie berust bij dezelfde organisatie of persoon. Bij het ministerie van Defensie is dit niet het geval en is in dit onderzoek niet duidelijk geworden of en hoe de collectie in eigen bezit wordt beheerd. Bij beheerders met een eigen collectie van bescheiden omvang is het beheer daarvan vaak wel beperkter vorm gegeven.

Zonder meer verschilt het toezicht op het beheer van eigen collecties van het toezicht op de rijkscollectie. De Inspectie houdt namelijk alleen toezicht op de rijkscollectie in beheer gegeven door de RCE. De collecties in eigen bezit blijven buiten het toezicht van de Inspectie zolang niet door een waardering is vastgesteld dat de collecties of delen daarvan zijn aan te merken als museale cultuurgoederen van de Staat. Door enkele beheerders is aangegeven dat toezicht op het beheer van eigen collecties plaatsvindt in het kader van de financiële verantwoording over het materieelbeheer.

¹² De Collectie Rijkskantoren omvat alle kunst in de rijkskantoren van ministeries die in eigendom is overgedragen aan het FMH.

3.4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

- De minister van OCW heeft geen volledig inzicht in de omvang van de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries en colleges van Staat. Het waarden van collecties in bezit van ministeries en colleges van Staat vindt niet plaats. Dit is een langjarig knelpunt.
- De verantwoordelijkheid voor het waarden is onduidelijk verankerd in de Erfgoedwet en de regeling. Hierdoor voelt geen van de partijen zich hiervoor verantwoordelijk.
- Veel beheerders beschikken niet over voldoende kennis om zelf een waardering van hun collecties uit te voeren. De handreiking van de RCE voor het waarden van collecties is niet bekend bij de beheerders en sluit niet aan op hun kennisniveau.
- Het ontbreken van een duidelijke status van de collecties in eigen bezit kan risico's met zich meebrengen in de wijze waarop deze collecties worden beheerd. De Inspectie houdt geen toezicht op het beheer van de collecties in eigen bezit.

Aanbevelingen aan de Staatssecretaris Cultuur en Media

- Verduidelijk in de Erfgoedwet en de regeling de verantwoordelijkheid van de ministers en colleges van Staat voor het waarden van collecties in eigen bezit.
- Stel een termijn vast waarbinnen de waardering moet zijn uitgevoerd.
- Maak het voor de ministers en de colleges van Staat mogelijk de waardering van de eigen collecties uit te voeren door de systematiek te vereenvoudigen en aan te laten sluiten op de gegroeide praktijk.
 - Overweeg om het begrip *Museale cultuurgoed van de Staat* te wijzigen in *Cultuurgoed van de Staat*. Beperk de waardering niet langer tot de cultuurgoederen van bijzonder belang maar richt deze op alle cultuurgoederen van de Staat. Merk op basis hiervan collecties in eigen bezit in beginsel aan als cultuurgoederen behorend tot de rijkscollectie. Stel een aantal criteria op voor die roerende zaken die niet als cultuurgoed van de Staat zijn aan te merken.
 - Start een communicatietraject over dit onderwerp en biedt gepaste ondersteuning aan, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een stappenplan en het organiseren van kennisbijeenkomsten door de RCE.
- Onderzoek de mogelijkheid dat beheerders gebruik maken van het Centraal Informatie Systeem van het FMH om de als rijkscollectie gewaardeerde objecten te registreren. Door aansluiting van het CIS op de database Collectie Nederland heeft de minister van OCW een volledig inzicht in de omvang en samenstelling van de rijkscollectie in de rijkskantoren van ministeries en Colleges van Staat.

Bijlage:

In het onderzoek betrokken beheerders en locaties

Beheerder	Objecten ¹³	Locatie
Centraal beheer ministeries		
Facilitair Management Haaglanden	13	Bezuidenhoutseweg 73 Den Haag
	50	Turfmarkt 147 Den Haag
	98	Rijnstraat 50 Den Haag
Decentraal beheer ministeries		
Ministerie van Algemene Zaken	52	Binnenhof 19 Den Haag
Ministerie van Buitenlandse Zaken	30	Rijnstraat 8 Den Haag
	1.226	Buitenlandse posten (78) ¹⁴
Ministerie van Defensie	284	Kalvermarkt 32 Den Haag
		Kromhoutkazerne Utrecht
		Koninklijke Militaire Academie Breda
		Opleidingsinstituut marine Den Helder
Decentraal beheer ministeries specialties		
Rijksvastgoedbedrijf	127	Johan de Witthuis Den Haag
Onderwijsraad	30	Prins Willem Alexanderhof 20 Den Haag
Colleges van Staat		
Eerste Kamer der Staten-Generaal	60	Kazernestraat 52 Den Haag
Tweede Kamer der Staten-Generaal	46	Prinses Irenestraat 6 Den Haag Het Logement, Plein 23, Den Haag
Raad van State	200	Kneuterdijk 22 Den Haag, Kazernestraat 52 Den Haag
Algemene Rekenkamer	34	Lange Voorhout 8 Den Haag
Kabinet van de Koning	87	Korte Vijverberg 3 Den Haag
Kabinet van de Gouverneur van Curaçao	43	Willemstad (Het Paleis) Curaçao

¹³ Dit betreft het aantal objecten per contractoverzicht bij de overeenkomst tussen de RCE en de beheerder met afspraken over het tijdelijk beheer.

¹⁴ Hiervan zijn 10 posten aselect geselecteerd voor het onderzoek.

|

||

||

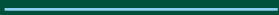
|

|

||

||

|

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16476 | 2500 BL Den Haag
info@inspectie-oe.nl | <https://www.inspectie-oe.nl>

mei 2023